

məzmun islahatları: real standartlara doğru" (2005), "Təhsil islahatları və kurikulumların hazırlanması" (2005), "Yeni fənn kurikulmlarının səciyyəvi cəhətləri" (2007), "Şagird nailiyyətlərinin qiyamətləndirilməsi (müsəsir baxışlar və konseptual yanşamları)" (2007), "Ümumi təhsil kurikulmlarının növləri" (2008), "Ümumi təhsil kurikulmlarının hazırlanması üzrə tədqiqatların nticələri barədə" (2009), "Məktəbəqədar təhsilin konseptual problemləri" (2011) və sair məqalələri arasında islahatların nticəsi kimi yazıb çap etdirir. Azərbaycan dili dərsliklərinin lingo-didaktik əsaslarının tədqiqi Ə.M. Abbasovun tədqiqatlarının aparıcı istiqamətlərindən birini təşkil edir.

Ə.M. Abbasov Təhsil Nazirliyinin, eləcə də digər təşkilatların yaratmış olduğu komissiyaların üzvü kimi verilmiş tapşırıqları layiqincə yerinə yetirir. Eyni zamanda elmi-pedaqoqi kadrların hazırlanmasında yaxından iştirak edir. Onun rəhbərliyi ilə 4 nəfər pedaqoqika üzrə fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsi alıb, 4 nəfər onun opponentiyi ilə müdafiə edib.

Ənvər Abbasov 2006-2008-ci illərdə Azərbaycan Respublikası Təhsil Problemləri İnstitutunda fəaliyyət göstərən N02.191 dissertasiya şurasının üzvü olmuşdur. Hazırda isə Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetdə fəaliyyət göstərən FD 02.06.01 dissertasiya şurasının üzvüdür.

Ə.M. Abbasov müsəsə təlim nəzəriyyəsi ilə məşğul olan, dünyanın mütərəqqi təhsil texnologiyalarını öyrənen (ABŞ, Kanada, Avstraliya, Finlandiya, İsvəç, Hollandiya, Braziliya, Türkiyə, Rusiya və s.), onlara yaradıcı yanşaraq ölkəmizdə əldə olunmuş ən yaxşı təhsil texnologiyaları ilə əlaqələndirən, milli və dünyəvi xarakterde təhsil sisteminin qurulmasına fəal iştirak edən bir təhsil tədqiqatçısı kimi tanınır. Bu gün Təhsil Problemləri İnstitutunun Kurikulum Mərkəzində apa-

rılmış araşdırmaşların rəhbəri kimi Ənvər Abbasovun fəaliyyətini respublikanın hər tərəfindən müşahidə etmək mümkündür. Bütün bunların nticəsi olaraq o, ölkə Prezidenti tərəfindən "Tərəqqi" medalına, "Respublikanın eməkdar müəllimi" faxri adına layıq görülmüşdür.

Bu il onun anadan olmasının 60, elmi-pedaqoji fəaliyyətinin 40 ilü tamam olur. Bu münasibətlə insanlıq nümunə hesab etdiyim Ənvər Məhəmməd oğlu Abbasovu təbrik edir, ona cansaqlığı, yeni yaradıcılıq uğurları arzulayıraq.

Ф.Рустамов

Удачные годы одной жизни Резюме

В статье говорится о научно-педагогической деятельности человека, участника в строительстве системы образования, национально-цивилизованного характера, изучающего самыс лучшие учебные технологии, занимающегося с современной учебной теорией Э.М.Аббасова. Отмечается, что деятельность Э.Аббасова, как руководителя проведенных исследований в центре Курикулума в Институте Проблем Образования, наглядно наблюдается со всех сторон республики.

F. Rustamov Successful Years of a Life Summary

In this article it is spoken about A.M. Abbasov's scientific -pedagogical activity, who deals with modern training theory, learns progressive teaching technologies and relates them with the best teaching technologies existing in the country and takes active part in establishing new education system. It is noted that Anvar Abbasov as a chief of investigation which carried out at Curriculum Centre of the Institute of Educational Problems is famous all over the country.

Bir məslək yolunda

Tərlan Novruzov
filologiya elmləri doktoru, professor

Azərbaycan ədəbiyyatının çoxasılık təcrübəsi və ənənləri göstərir ki, böyük şənəncların yetişməsində mühit həlliçi rol oynayır və yaradıcı şəxsiyyətlərə həyatı və aktual mövzular verir, onların şəhəfləri və mifləsirləri ilə əlaqlarını tənzimləyir, sonrakı nəsillərə miras qalan mənəvi servətlərinin ayrı-ayrı xələfləri tərəfindən davam etdirilməsinə rəvəc verir. Bu baxımdan böyük Sabirin poeziyasının təsiri dairəsi dəha geniş olmuşdur. Xüsusun onun Cənubi Azərbaycan şeirinə təsiri inkaredilməz fakt kimi deyərləndirilməlidir. Sabirin davamçısı və ardıcılı Möctüzün təsiri buna görə şübhətəndir. XX əsr Azərbaycan satirik poeziyassının görkəmli nümayəndəsi M.Ə.Möctüzün müsəsirləri, ilk növbədə Sabirə əlaqları və bə əlaqlarının onun yaradıcılığına təsiri ədəbiyyatımız tarixində önməli yer tutur və getdikcə daha çox tədqiqat obyekti olur. XX əsrin ortalarında yaşamış conublu şairimiz Məhəmmədhüseyn Şəhriyarin da ədəbi yaradıcılığı Sabirə birləşdirən bəlsə qırılmaz tellər diqqəti cəlb edir.

Ona görə də Sabir Cənubi Azərbaycandakı yazıçıların münasibətdən danişarkən Şəhriyarin yeri dahi qəbarəq görünürt.

Yaşadığı dövrdən, məkandan asılı olmayaq söz sənətinin ədəbi-bədi zirvəsinə yüksəlmış bu iki böyük şairin bir tale oxşarlığı, mənəviyyat və amal uyar-

ıqları vardır. Maraqlıdır ki, Sabirli Şəhriyarin şair taleyi arasında bəlsə oxşarlıq, üst-üstə düşən əqیدə və amal birliliyi müşahidə edilməkdədir.

Onları uzun bir zaman əksisiyə ayırsa da, yəni başqa-başa vaxtlarda yaşasalar da, hər iki şənənkar Azərbaycan xalqının bağlarından qopmuşdur. Bu iki şəxsiyyət XX əsr ədəbi-bədi fikrinin hadisəsidir: biri XX əsrin əvvəllərində, digəri isə XX əsrin 30-cu illərində Sabirin ölümündən 20 il sonra Azərbaycan poeziyاسının üfüflərlərində parlmışdır.

1906-cı ildə Şəhriyər Təbrizdə anadan olanda Şimali Azərbaycanda Sabir dühəsi var gücü ilə strafka nü səpər, Şimalı, Canublu soydaşlarını oyadırdı. Onlar məhə əqیدə, məslək və xalqı istək yolunda mübarizədə, amallarda birləşirler.

Hər iki şairin yaradıcılığına nozor saldıqda məlum olur ki, onlар hayatın dörən qatlılarına enərək öz əsərlərində içtimai problemləri, ziddiyatçıları böyüütə ustahla əks etdirmişlər. Yaşayış-yaratdıqları içtimai şəraitdə xalqın dördənləri, cətiyac və arzularını bütün qəlbi ilə, varlığı ilə duyan M.Ə.Sabir kimi Şəhriyər da sosial həyatdan uzaqda, kənarda qalmamış, öz istedadını xalqın, votanın, ümumun, bəşəriyyətin xoşbəxt gələcəyi uğrunda mübarizəyə hasr etmiş və səsləfi Sabir kimi ömrünün sonuna qədər bu amala sadıq qalmışdır.

Azərbaycanın bu iki böyük şairinin həyat və yaradıcılıq yolu çox mütrakkob, ziddiyətli, enişli-yoxuşlu keçmiş, onlar şaxsi həyatda, yaradıcılıq yollarında da bir sıra məhrumiyətlərə düşür olsalar da mənsub olduları doğma Azərbaycanı sevmiş, ümidsizliyə qapılmamış, yaşadıqları camiyəstəd ictimai hayatın özündən doğan adələtsizlik və bərabərsizliyə laqeyd qalmayaq ona ciddi etiraz etmişlər. Onlar bunu başqa-başqa ədəbi üslub və poetik vasitələrlə etsələr də bir məsləhə xidmət etmişlər.

Vətənpərvər və vətəndaş sənətkarlar kimi Sabir də, Şəhriyar da bu keşməkeşli yolda yazışdırılmış, sosial adələtsizliyi və nöqsanları amansız tənqid atışına tutaraq, dərin ictimai məzmunlu şeirlərində, sinfi və mili haqqlılığı, adələtsizlik qəbəriq şəkildə oxucuların nəzərinə çatdırmışlar. Hər iki şair yaşadıqları dövrdə dəha irlə gedərş ictimai yaramaşlıqların köklərini axtarıb tapmağa çalışmış, onların aradan qaldırılması üçün yollar axtmışlar.

Sabir kimi, Şəhriyarın da şeirləri hər seydon əvvəl, öz dövrü üçün çox aktual olan Cənublu Şimal arasında çoxşəhətli və qarşılıqlı əlaqələrin genişləndirilməsinə xidmət edir. Sabir də, Şəhriyarın da şeirinin həyatılılığını, qüdrətini, gicçünü dərin xalqılık, xalqsevərlilik, millilik, islamçılıq taşķıl etmiş və bununla da onlara ümumxalq məhbəbəti qazandırmışdır. İctimai haqqlılığı, bərabərsizlik və xurafata qarşı çıxan bu poeziya istismarı, zülmü, saxtakarlıq, ikiñzülüyü, yalançlılıq, riyakarlılıq rədd etmiş, mütəsirlerini adələt, ülviyətə, azadlığa səsləmişdir.

Ədəbi-estetik istiqamətlərdə bir məqsəd, bir məslək yolu ilə gedən Sabir və Şəhriyar sanki birgə addımlamışlar, son tədqiqatlar bir daha təsdiq edir ki, onlar öz yaradıcılıq yolunda əqidəcə bir yer-

dədirler, yaxın düshüncəli mütefəkkirler, filosofdurlar, mübariz vətənpərvər və xalqsevərdirler.

Həmisi qayə, amal və şəxsiyyət birlinə yaxın daşıq olan Şəhriyar varisliyi və ona principinə dərin hörmətlə yanaşmış, digər dahi şərq şairleri ilə yanaşı M.Ə. Sabir ırsinə də dərin rəğbat bəsləmiş, yeri geləndə omdan bəhrənməmiş, Sabir dəhəsindən güclənmişdir. Bu cəhəti M.Şəhriyarın tədqiqatçılarından olan şərqsünsəs alım, şair Hökümə Billuri dərüst qiyamətləndiririk "Məhəmmədhüseyn Şəhriyar" məqaləsində belə yazmışdır: "Mütəsir Azərbaycan və fars ədəbiyatının korifeylərindən biri kimi tanılmış ve sevilmiş Məhəmmədhüseyn Şəhriyar hem anadilli, hem də farsdilli klassik poeziyanın canlı ənənələri zəminində yüksəlmışdır. Klassika və Şəhriyar bodii əlaqələrini araşdırarkən Nizami, Xaqani, Hafiz, Rumi, Saibə yanaşı, Nəsimi, Füzuli, Xatai, Vəqif, Sabir, Möcüz ənənələrinin də şairin qələminin kamillaşması məktəb roluna malik olduğunu aydın hiss edirik".

Sədidiş və Hafizdən sonra ilk vaxtlarda farsdilli oxucu auditoriyasını heyrlətən Şəhriyar daha sonralar anadilli şeiri ilə türkətləri fəth elədi. "Heydərbaba" kimi poeziya dağı-sütununu yaratdı. O, İran ərazisində azərbaycanlı poeziyanın, şeirin keçmiş əzəmətini və şöhrətinə bərpə etdi. M.Ə. Sabir şeirinin xalqı ruhu da bu prosesdə bir duru çeşmə kimi onun şeir axınına qoşuldu, Şəhriyar şeirinin ironiya dolu ab-havasını yaratdı. Belə olmasayı Şəhriyar kimi zamanının böyük, əlcətməz şairi "Şair olalı borcludur Sabirlərə ruhum" – deməzdə. Bu böyük etiraz Cənublu şairin böyükliyünü bir daha təsdiq edir.

Bəli, onun ruhunun bir qolu da, böyük, bütün zamanların yeganəsi M.Ə. Sa-

bırə bağlı idi. O, İran ədəbiyatında yeni janrların yaranmasında M.Ə.Sabirin və onun mənsub olduğu "Molla Nəsrəddin" in tasirin yüksək qiymətləndirir, jurnalın və Sabirin ıslubundan bəhs edərək yazar: "Bu ıslub ("Molla Nəsrəddin" ıslubu – T.N.) bizim zamanomizdən avval, təqribən, şəfəviyyə, zəndiyə şairlərindən başlamış məşrutəni avvallarında an çox "Molla Nəsrəddin" jurnalında istirak edən Qəfqaz şair və yazarlarının əsərlərində, xüsusən nadir şair mərhum Şirvanlı Sabir əfendinin tənqidinə və ictimai mövzularında daha artıq nəzərə çarpır". "Molla Nəsrəddin" jurnalının Şəhriyarı tasiri, C.Məmmədquluzova və M.Ə.Sabir yaradıcılığı ilə tanışlığı onun yaradıcılığının xarakteri

və istiqamətlərində özünü bürüzo vermiş, onlardan ədəbi tacribədə bəhrələnməsi uğurla noticələnmişdir.

Səbir rəhunda, yüksək ironiya və sarakzmıla, sosial mühitə baxışı ilə fərqlənən Şəhriyar müxtəlif şeirlərində dəfələrlə Sabirin adını çəkmək, onu böyük sənətkar kimi nümunə saymışdır. Onun "El bülbüllü" seirində bu bir daha aydın nəzərə çarpır. Bu şeir mərhum şair, Şəhriyarın yaxın qohumu Canubi Azərbaycandan simala golmuş şair, alım tədqiqatçı Əbülfaz Hüseyniye monzum məktub-cavab id. Qeyd etmək lazımdır ki, Ə.Hüseyni ham də tədqiqatçı alım olmuş, Nəbati poeziyasının uluslararası və vurğunu olmuşdur. Buradakı:

"Nisgilli sözlərin məni oddadı,
Ağrıñ alım, monim bağım qatdadı.
Arzum bu dağ-dası qatib qatladı,
Gəldim sonin başın qoyum diz üstə,
Naz balıñ öpdüm, qoyum göz üstə". –

müxəmməs-beşliyin ab-havası, ruhu, obrazları M.Ə.Sabir şeirinin ruhunu xatırladır. Yaxud Şəhriyarnın "Samma tabim bəxtim kimi yatıbdı, istəmərin sizləri yaşlıdır, Kütmalonan yaramı aşlan-dırırm" – deyimi Sabir şeirinin ruhuna, pəfusuna, mənə və mahiyətina no qədər

yaxındır. M.Ə.Sabir poeziyası da "Sizləri yaşılandırır", Kütməlonan yaramı aşlan-dırırdı. Şəhriyar adı çəkilən "El bülbüllü" seirində M.Ə.Sabir "kamal əhlili", ince, zərif, zövq əhlili" kimi hünarlı şair kimi dəyənləndirir və bunu Əbülfəzi Hüseyniyo nümunə göstərərk, ona –

Kamil özünsən ki, kamal əhlisan,
Şeirin nişan verir ki, hal əhlisan,
İnce, zarif, zövqü xayal əhlisan,
Gündən-güñə hünorda çəqləşəsan, –

deyə, öyüd-nasihat verirdi. Yəni, son bu keyfiyyətlərə, bu məziyətlərə malik ol-dukun üçün gündən-güñə hünorda çəqləşəsan və "Bir gün olar Sabirla bağ-laşarsan" noticəsinə olda edirdi.

Şair kimi yetişməsində bir da Sabirə minnətdarlığımı "Döyünmə və Götünmə"

seirində Şəhriyar şair olalı borcludur Sa-birlərə ruhum" – deyirdi.

Sabirin Şəhriyarın yaradıcılığına, onların bədii ırsinə yaxından bəldə olduqca görəmək olur ki, Şəhriyarın bir çox şeirləri fikrən, rühən Sabir şeirləri ilə səsləşir. "Qardaşım Süleyman Rüstəmə", "İki

qardaş arasında” şeirlərindəki bəzi bəyət və misralarda və ya xaxınlıq dəha aşkar müşahidə etmək olur. Məsələn, onun “Qorxun budur oyun ola, millət yenə qoyun ola”, misraları Sabirin “Bütün işler oyun oldu, səbəb boyu yoğun oldu” misralarını anı olaraq yada salır. Eləcə də “Tapsa millət yavan aş, özləri bozbaş yesinlər, yenə bir nisbət ola aş ilə bozbaş arasında” misraları Sabirin “Nuş olur canına ki, xasa o hangamda kim, Mən yeyəm xırda

Sübh xəyalılıq xoruzlanırmak, Mən də Hopop teq bir ağız banladım...

Bu misralar Sabirin “Ela beldirdim ki, doxi sübh olub” şeiri ilə bir əslülbadır.

Zülüm, zalimo öz etirazını bildirən Şəhriyar yaradıcılığının bu mərhələsində həyata satırış sair M.Ə.Sabir gözü ilə baxır, “müsəkkiləri asanlaşdırmağa”, “Təbrizi Tehranlamışa”, “Xəlqi oyatmağa”, “Küfr müsəlmanlardırmaga cəhd etməyə bacılar və öz seirini Sabirşayıq yekunlaşdırırı.

M.Ə.Sabir satırısının ruhundan gələn nəfəsin cırıntıları Şəhriyarın “Çapalayır türk sinəndə”, “Mələl yaziq, neysin?”, “Yaza bilmirəm”, “Qara basdı hekayası”, “Qemla atış-barış”, “Yol göstərən, yol gedən” qabilənlər onlara şeirlərində da hiss olunur. Təsadüfi deyildir ki, onun “Yol göstərən, yol gedən” seirinin aşağıdakı misraları neçə də Sabirin şeirlərini xatırladır. Anlamaya xar olmaz Yol göstərən olmasa, Yol gedən hüßəyər olmaz”.

M.Ə.Sabirin Azərbaycan poeziyasını hüşyarlıq aparan, şeir yolu ilə gedənlərə “yol göstərən” şeir dünyası bir daha göstərir ki, hər iki şairin məqsədi eynidir. Şəhriyarın öz töbüricə “elin dördünü söylər dilidirlər”, qarşılıqlıda el məşəlidirlər, “ədəbiyyat güllədirler!”.

Azərbaycan xalqının fəxri olan iki dahi şairin, həm Sabirin, həm də Şəhriyarın şeirləri İranda, Azərbaycanda, Türkiyədə, İraqda, Orta Asiyada geniş yayılmışdır.

uşaqlar baxa, ağlaşa ota”!!! misraları ilə homahəngdir. Şəhriyar “Türk dili” şeirində Sabir “Süfrəli, qəlibi geniş” bir şair kimi qiymətləndirir.

M.Ə.Sabir şənət və şəxsiyyətinə böyük sevgi və bağlılığı, Şəhriyarnın “Sabirin xoruzu” şeiri bariz şəkildə nümayiş etdirir, onun Təbriz dövrü yaradıcılığının mahiyyətini aydınlaşdırır və yaradıcılığının bu mərhələsində ruhən Sabirə - Hopopha bağlılığı aşkar görürün:

mış, o taylı bu taylı Azərbaycanın hüdularını aşaraq, dünyanın azərbaycanlılar yasayan bütün ölkələrində XX əsrə yaranmış yeni və qüdrəti şənət əsərləri kimi sevilmüşdür.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat

1. Məhəmmədhüseyn Şəhriyar. “Yalan dünya” kitabına ön söz əvəzi. Azərbaycan Ensiklopediyası naşriyyatı, B., 1993, s.6.
2. Seyid Məhəmmədhüseyn Şəhriyar. Divan. c.IV.Tehran 1332 (müqəddimə); eləcə da “Əfsanəvi-səb (farsca), Tehran, 1336 (1957), s.5.
3. Şəhriyar M. Seçilmiş əsərləri. Bakı: Çəşioğlu, 2004.

T. Novruzov
Za единство цели

Резюме

В статье говорится о гигантских лицах Азербайджанской литературы XX века Сабир и Шехрияр. Напоминается об их сходстве друг с другом.

T. Novruzov
The Same Purpose
Summary

In this article it is spoken about outstanding thinkers of Azerbaijan literature Sabir and Shahriyar. Their relations and similarities are reminded.

Klassik irsə müasir yanaşmalar

Ramin Əhmədov
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

Bu gün ayrı-ayrı dünya ölkələri arasında bütün istiqamətlərde eləqə, yaxınlaşma, universal dialoq, qarşılıqlı təsir etmə tempi mövcuddur. Bu temp “Globallaşma” (dünyəvilöşmə), “Avropaya integrasiya”, “Avrasiya” terminləri ilə artıq çoxsaylı milli döllərin leksikonunda möhkəmlənərək populyarlaşmışdır. Təsəssif ki, bu dünyəvilöşmə qarşılıqlı integrasiyadan daha çox, Şərqi Qərbe meyli, Qərbin Dərəcə təsiri istiqamətində daha çox özünü göstərir. Balans pozulur. Əlbəttə, bu təsirətmədə və təsirlənmedə Qərbin elmi-texnoloji yeniliklərinin, elektron cihazlarının üstünlüyü inkarenilməzdür. Internet zəmanəsinin sıvılizasiyası spesifik anlayışların ehətində baş verdiyi üçün bu globallaşmanın xarakteri tamamilə özünməxsusdur. Ona görə de çağdaş tədris prosesi bu elektron texnologiyasının istirakı ilə telimin bu gün dəbdəbə olan interaktiv metodun tələbləri ilə həyata keçirilməsinə zəruri edir. Interaktivliyin intensivşəmə, əks elaqə, problem situasiya kimi prinsiplər fənlərin tədrisində yeni tipli texnologiyalar dan daha məhərətli istifadəetmə mexanizmını ortaya atır.

Bu istiqamətdə aparılan təlimin uğurlu noticisi, ilk növbədə götürürlən mövzunun aktuallığını və universallığını dan asılıdır. Bu mənədə 200 ilinə yeyd edəcəyimiz M.F.Axundov yaradıcılığının Şərqi-Qərbi kontekstində təyridiləsi xüsuslu elmi-metodoloji aktuallıq kəsb edir. Çünkü bu mövzu məmənunca zengin, infor-mativ, universal, həm də düşündürücüdür.

Azərbaycanın Avropaya, o cümlədən Avropanaşmış Rusiyaya integrasiya məcyli hələ çıxdan – iki-üç əsr əvvəldən başlamışdır. Akademik F.S.Qasimzadonun də dediyi kimi, “XVII əsrin ikinci yarında yaşamış qabaqcıl dövlət xadimi qubatl Fətəli xanın vo Qarağab xanlığının xarici işlər veziri məşhur şair Vaqifin Rusiya orijentasiyasına böyük əhəmiyyət verdiyiklərini tərixdən biza malumudur” (1.səh.11). Arazin Şimal hissəsi – bugünkü müstəqil Azərbaycan əslinde XIX yüzyılıın evvəllerindən Avropaya integrasiya mərhələsinə daxil olmuşdur. Rus-İran savaşlarından sonra, xüsusilə də “Gülüstən” (1813) və “Türkənçay” (1828) müqavilələrindən sonra bu proses sürətləndi.

Qərb medəniyyəti də öz müsbət təsiri etibarı ilə sınaqdan çıxırı. M.C.Topçubaşov, M.Kazıimbay, A.Bakixanov, M.F.Axundov kimi Azərbaycanın universal zəka sahiblərinin yetişməsində bu progressiv xəttin əvəzsiz rolü olmuşdur. Bu ziyalılar hamim asdrıki medəniyyəti təsirin neticəsi kimi yetişərək həm özləri meşhurlaşmışlar, həm də bu yolu inkişaf etdirmişlər. Onlar yiyələndikləri qabaqcıl Avropa medəniyyəti faktorları ilə mənsub olduğu xalqın müasirləşməsi yolunda əvəzsiz xidmətlər göstərmişlər.

Məhz M.F.Axundovun yaradıcılıq portreti həmin sosial-medeni integrasiya prosesinin real mənzərəsinə əks etdirməyə on gözəl misaldır.